

Nr 367.

Av herr **Gustafson** i Kasenberg **m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 38, med förslag till lag om delning av jord å landet m. m.*

Såsom grundsatser för ett väl anordnat skiftesväsende torde böra uppställas snabbhet, ändamålsenlighet, rättssäkerhet och billighet. Att dessa krav ej uppfyllas av det nuvarande svenska skiftesverket, torde vara ostridigt, och ej heller synes det vara tvivel underkastat, att skifteslagstiftningen och lagstiftningen om det med laga skifte parallella institutet, ägostyckning, har avsevärd del i angivna brister. Detta har också föranlett ett allt starkare krav på förbättrad skifteslagstiftning. Redan år 1906 gavs genom en i andra kammaren väckt motion impulsen till reformer av skiftesförhållandena. Resultatet av det förberedande arbetet föreligger nu i Kungl. Maj:ts proposition nr 38 med »förslag till lag om delning av jord å landet».

Tyvärr har det föreliggande förslaget i så betänklig grad åsidosatt nyss angivna grundsatser, att, om detsamma oförändrat upphöjes till lag, endast ringa förbättring vinnes, ja, i åtskilliga delar avsevärd försämring inträder. Den utsträckta rätten till skiftesvitsord, förprövningen för avstyckning och det vidgade tjänstemannainflytande, som förslaget förutsätter, skulle säkerligen orsaka såväl ökad tidspillan som större besvär och kostnader. Vi vilja som skäl för denna uppfattning särskilt framhålla följande:

Vidkommande det kvalitativa eller laga skiftet synes den ur rättssäkerhetens synpunkt betänkligaste föreskriften i förslaget vara den, att omskifte må medgivas utan att, såsom enligt hittills gällande rätt, enighet hos delägarna fordras. Väl är det sant att ett omskifte understundom ur enbart ekonomisk synpunkt kan vara till gagn, men enligt vår mening får icke rättigheten att begära eller medgiva omskifte utsträckas därhän, att besutenheten rubbas. Vissa rent psykologiska faktorer böra i detta sammanhang icke underskattas. Härvid synes då närmast vara att beakta den känsla av osäkerhet, som skulle uppstå, därest en eller ett fåtal av delägarna skulle kunna påkalla omskifte. Känslan av trygghet på den egna torvan skulle väsentligen undergrävas med därav följande nedslående verkningar i avseende å företagsamhet, odlingsintresse och trevnad. Dessutom torde böra tagas i betraktande det split, som för visso komme att uppstå, ifall möjlighet till rubbande av laga skifte, på sätt i förslaget angives, förefinnes. Visserligen är vitsordet till skifte över huvud, och således även omskifte, enligt

förslaget degraderat till en rätt att väcka fråga om skifte. Frågan huruvida skifte skall komma till stånd eller icke prövas av förrättningsmännen eller i vissa fall jämväl av ägodelningsrätten. Dessutom är i förslaget bestämmelsen om vitsord till omskifte omgärdad med vissa garantier, som dock äro alldeles otillräckliga. Det torde nämligen ej möta avsevärda svårigheter för skiftesdelägare, som innehar fjärdedelen av taxeringsvärdet, att finna annan person, som biträder ansökan eller göra en annan sådan inom skifteslaget så beroende av sig att han förmås biträda begäran angående omskifte. Även om denna skall prövas enligt stadgan och till äventyrs kommer att avslås, medför dock blotta framställningen så avsevärda olägenheter och ej minst strid och vantrevnad inom skifteslaget, att starkare garantier än i propositionen föreslagits oundgängligen krävas. Vi ha av denna anledning stannat för ett yrkande om majoritet inom skifteslaget såväl i fråga om innehav som antal delägare för att skiftesvitsord skall föreligga. Härvid torde böra inarbetas stadgande att, när blott två delägare finnas och innehav av jord är lika, sökande äger vitsord.

Starka betänkligheter måste också resas mot den väsentligt utvidgade rätten till tvångsutbyte. Förslaget skulle, om det upphöjes till lag, leda därhän, att den enskilde egentligen blott är ägare till viss kvotdel i skifteslaget men icke över visst bestämt område. Genom förslagets utsträckta rätt till skiftesvitsord för omskifte samt skyldigheten till ägoutbyte även för bredvidliggande skifteslag in till fastighetens »hela ägovälde» kan frågan om besittningen av viss bestämd mark inom och t. o. m. utom skifteslaget oupphörligen underkastas ny prövning och förändring med därav följande otrygghet ifråga om besittningsrätten till viss mark. Vi föreslå därför att av 8 kap. § 1 styckena 4 och 5 utgå.

Betänkligheter kunna också med fog resas mot den utvidgade rätten till ersättning i penningar enligt 11 kap. § 3. Mången gång torde vederbörande sakägare vara ur stånd att i penningar utbetala ifrågasatt ersättning. Möjligheter bör då givas till annan överenskommelse, för vilket ändamål vi föreslå viss ändring av paragrafen.

Man kan på goda grunder ifrågasätta om det kvalitativa skiftet med ägogradning är lämpligt. I varje fall bör undvikas att graderingen insnöres i allt för snäva former, som till ingen nytta försena och fördyra skiftet. Särskilt bör uppmärksammas att vid skiftet inom skifteslag med blott en delägare graderingen icke ges obehörigt utrymme. Vi föreslå därför viss omformulering av § 8 i 11 kap.

Föreskriften i 13 kap. § 5 om att skiftena böra göras *formliga*, synes oss vara stridande mot den förnuftiga föreskriften att skiftena böra »göras bekväma att bruka». En ur lantmätarisynpunkt *formlig* skiftesindelning blir ofta i hög grad obekvämt att bruka. Vi föreslå därför att orden »formliga samt i övrigt» utgå.

Den i 13 kap. 20 § föreslagna prövningen torde utan olägenhet avvaras, då densamma måste bli formell och byråkratisk med hänsyn därtill, att markens topografiska beskaffenhet i varje fall är överlantmätaren obekant.

Faran att uniformera i 14 kap. 6 § omförmälda beräkningar i vidare mån, än som skett i lagtexten, synes vara stor och bör tillgripas endast då delägarna icke

kunna åsämjas. Vi hava därför föreslagit ett tillägg, som främjar möjligheten av överenskommelse eller förening, likartat med vårt förslag under 11 kap. § 3.

Propositionen föreslår att de nuvarande jorddelningsinstituten ägostyckning och jordavsöndring sammanslås till ett, benämnt avstyckning, som i sig innesluter den kvantitativa delningsformen. Mot sammanslagningen är principiellt intet att erinra men väl emot form och villkor för avstyckningen, som gjorts onödigt invecklade och dyrbara. Reformkraven, snabbhet, ändamålsenlighet och billighet, hava ej tillräckligt beaktats. Visserligen innebär det ett framsteg, att avstyckningen föreslås kunna ske oberoende av föregående laga skifte, vilket nu är förhållandet med jordavsöndringen, men den strängt hävdade och detaljrikt men oklart utformade principen om offentlig kontroll medför så stora olägenheter, att, om förslaget oförändrat bifalles, sannolikt en stagnation i upplåtelseerna av jord komma att inträda. Vi tänka härvid närmast på den vidlyftiga besutenshetsprövning, som enligt förslaget vid varje avstyckning skall förekomma och som ofta kommer att verkställas av i praktiskt jordbruk oerfarna tjänstemän.

Väl är sant att en viss offentlig kontroll i nu förevarande fall bör äga rum för förhindrande av planlös och eljest olämplig jorddelning, men å andra sidan torde det vara uppenbart att denna kontroll icke bör utsträckas längre än som oundgängligen fordras för vinnande av ovan angivna ändamål, på det att den enskildes rätt till fritt förfogande av sin jord må i möjligaste mån lämnas obeskuren. Den offentliga kontroll, som förslaget förutsätter, torde lätt leda till förfarandets byråkratisering över hövan och därav följande långsamhet i proceduren och dyrbarhet.

Förslaget utvidgar därjämte i betänklig grad lantmätarnas monopolställning. Mätning och upprättande av karta kan enligt nu gällande lag beträffande avsöndring anförtros jämväl åt person, som icke är lantmätare. Enligt Kungl. Maj:ts förslag har ingen annan än lantmätare — säkerligen avses vederbörande distriktslantmätare — rätt att taga befattning med förrättningen ifråga. Ett dylikt monopol för distriktslantmätare, avseende samtliga lantmåteriförrättningar, synes oss icke lämpligt. Praktiskt sett kommer givetvis, även om annan mätningsskunnig person än lantmätare berättigas taga befattning med avstyckningen, de flesta förrättningar att uppdragas åt vederbörande distriktslantmätare, såvida denne är skicklig samt snabb med avseende å ärendenas expedierande. Såsom påtryckningsmedel mot en mindre expedit distriktslantmätare synes oss en foreskrift av innehåll att avstyckningsförrättning må anförtros jämväl å annan mätningsskunnig person eller i vart fall valfritt mellan lantmätare vara av värde. I annat fall torde ofta en oförsvarlig försening av handläggningar komma att inträffa.

Förslaget är i föreliggande skick enligt vår uppfattning icke ägnat att afhjälpa bristerna hos nuvarande skifteslagstiftning, men då frågan nu föreligger till riksdagens prövning synes oss riktigast att överväga, huruvida detsamma efter viss omarbetning bör antagas. Givetvis möter det för enskilda motionärer betydande svårigheter att under den begränsade motionstiden ägna propositionen en

ingående granskning och utarbeta förslag till nödiga ändringar. De av oss föreslagna ändringarna synas oss dock oundgängliga om förslaget skall upphöjas till lag, och anhålla vi att utskottet måtte vidtaga de formella ändringar och jämkningen i lagtexten, som kunna erfordras vid ett bifall till våra yrkanden.

Vi tillåta oss med stöd av det anförda att hemställa,

att riksdagen måtte besluta nedanstående ändringar i Kungl. Maj:ts proposition nr 38:

1 kap. 11 §.

»Skifteslag — — — — — med mindre i framställt yrkande ena sig mer än halva antalet minst (två) jordägare samt dessa inom skifteslaget äga jordbruksfastighet, vars sammanlagda värde enligt senast verkställda fastighetstaxering motsvarar mera än hälften av summan av taxeringsvärdena å skifteslagets samtliga jordbruksfastigheter och de tillika enligt senast upprättade mantalslängd eller eljest tillgängliga upplysningar till antalet utgöra mer än hälften av ägarna av dylika fastigheter inom skifteslaget samt det vidare befinnes, att nytt skifte kommer att medföra sådan verkan, varom i 10 § första stycket sägs.»

8 kap. 1 §.

Styckena 4 och 5 utgå.

11 kap. 3 §.

»Lämpar sig äga» — — — — — vid graderingen, skall, där ej överenskommelse kan träffas, det överskjutande — — — — — 11 § sägs».

11 kap. 8 §.

»Närmare föreskrifter om huru ägobeskrivning skall upprättas meddelas av lantmäteristyrelsen.»

13 kap. 5 §.

Orden »formliga samt i övrigt» utgå.

13 kap. 20 §.

Stycket 4 utgår.

14 kap. 6 §.

»Hava delägare — — — — — lantmäteristyrelsen, där delägarna icke annorlunda åsämjas.»

19 kap. 3 §.

Styckena 2, 3, 4 och 5 utgå.

19 kap. 6 §.

Andra stycket utgår.

Efter § 6 insättes ny § av följande innehåll: Avstyckningsförrättning må efter skriftlig ansökning av sakägarna företagas av lantmätare eller annan mätningkundig person, som av Konungens befallningshavande efter överlantmätarens hörande förklarats därtill behörig, utan att förordnande meddelas.

21 kap. 28 A.

Sedan i mål — — — — så fort ske kan och sist inom 3 månader handlingarna jämte — — — — ägodelningsdomaren.

»Gälla besvär — — — — av förrättningen».

Stockholm den 19 februari 1926.

Arthur Gustafson
i Kasenberg.

Karl Magnusson,
Skövde.

Gust. A. Gustafsson.

